

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Connimbricensi Academia
Sacrarum Litterarum primarii Professoris Opvs, De Virtvte
Et Statv Religionis**

Qvo Quid Contineatvr, Index proximus indicabit

De Obligationibus Religiosorum ex Regula, Prælatione & subiectione
regulari prouenientibus, De varietate Religionum tam in genere, quàm in
specie, De Religione Societatis Iesv in particulari

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1626

III. De culpa, obligatione, ac pœna cooperantium modo aliquo ad alterius
apostasiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93501](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93501)

Clerico regulari, etiam in claustrum assidente, pertinent ad spolia post mortem eius, ubicunque inuenta fuerint, & ratio dubij est, quia Pontifex indistinctè loquitur; ergo ita est à nobis intelligendus propter rationem supra factam. Item, quia Gregorius noluit indistinctè id statuere, vel intelligere, cum limitatione loquens, indistinctè, & sine limitatione voluit intelligi. Præterea habet hoc probabilem congruentiam, quia Pius, ut dixi, non loquitur indistinctè, ut Gregorius, de bonis acquisitis, sed tantum de illicitè partis, & ideo merito loqui potuit etiam de regulari sic lucranti intra claustrum, quia illa culpa, & indecentia, quam in ea lege maximè respexit Pontifex in totum monasteriū, & Prælaturum eius reducat, quando Religiosus eius, præsertim clericus, vel illicitè negotiatur, vel contra sacros canones lucratur; videtur ergo sanè hæc bona prædicta constitutione comprehendere, saltem cum dicta limitatione legis penalis, ut scilicet possint à Pontificio collectore recuperari modo explicato.

CAPVT III.

De culpa, obligatione, ac pena cooperantium modo aliquo ad alterius apostasiam.

I.

Ultimò circa hanc materiam de religiosis fugitiuis dubitari potest, quid peccent, vel quam obligationem, aut penam incurrant, qui huiusmodi Apostatis cooperantur, vel illis auxilium præbent, aut fauorem, eos recipiendo, defendendo, &c. In quo possumus considerare, vel ius tantum naturale diuinum, vel ius Ecclesiasticum. Priori modo dicendum est, huiusmodi cooperatores peccare grauiter ex genere suo contra diuinum, & naturale ius, quia cooperantur ad rem intrinsecè malam, sacrilegam, & iniustam. Dux autem difficultates circa hoc occurrunt. Prima est, quando aliquis censetur cooperari huic peccato, in qua dicendum est duos esse modos generales huius cooperationis, scilicet positium, & negatiuum, & in utroque esse varios gradus. Primus & maximus positivæ cooperationis est, inducere, & excitare Religiosum ad exitum, vel fugam, nam hoc non solum est cooperari, sed etiam quodammodo principalis operari, & esse primum auctorem ipsius apostasie. Secundus est, consilium dare petenti, & approbare similem deliberationem, nam hoc præter moralem cooperationem, est perniciosè decipere proximum in re graui. Tercius est adiuuare ad ipsummet exitum, vel fugam, vel aperiendo ianuam, aut tollendo alia impedimenta, vel certè alijs modis auxilium præbendo ad illa superanda. Quartus esse potest post exitum recipiendo, occultando, aut defendendo Apostatam. In quo oportet aduertere hunc non esse concursum ad proprium peccatum apostasie, quod in ipso prauo exitu committitur; quia verò Apostata non solum peccat exeundo, sed etiam permanendo in sæculo, seu non redeundo ad claustrum, ideo isti receptatores, &c. in tantum peccare possunt, in quantum cooperantur huic detentioni, vel sunt in causa, ne huiusmodi Apostata statim ad suam religionem redeant.

II.

*Quæ re-
ceptio Apostata
si, aut
non sit coo-
peratio.*

Quapropter si amicus, vel consanguineus recipiat huiusmodi Apostatam in domo sua, vel præbeat ei necessaria ad vitam, solum quia amicus, vel consanguineus est, & alio modo non cooperetur suæ detentioni, non videtur cooperari peccato eius, quia nullo modo causat illum, sed solum naturam sustentat: si autem illi præbeat instrumenta necessaria ad fugam, ut equum, aut pecunias, videtur sanè cooperari peccato eius. Nam si sciret illum

ire ad occidendum hominem, & præberet illi equum, sine dubio cooperaretur, & in vniuersum daret instrumentum necessarium ad opus, est magis concursus ad illud. Nec refert, quod talis res, & præsertim pecunia de se sit indifferens ad alios usus, nam res moraliter considerata est, prout hic, & nunc constat esse moraliter determinatam ad prauum usum. Idem erit, si per vim defendatur, ne à Prælo religiosis, vel ministris eius capiat, quia est defensio iniusta, & quædam veluti apostasie conseruatio. De occultatione verò non est omnino idem, si secludatur positiua vis, aut iniusta deceptio, quia, quod reliquum est, solum videtur esse negatiuum, ut non prodere Apostatam, vel non cogere illum, ut domo exeat, vel certè habere clausam ianuam domus, vel cubuli, quamquam in hoc iam videatur esse positivus concursus, quod magis moraliter quam physice prudenter spectandum est, iuxta occurrentes circumstantias, & præsertim ex intentione; nam si id fiat, ut Apostata liber euadat, & vagetur, planè est cooperatio; si autem fiat solum ad tuendum honorem eius, ut cum minori dedecore, ac pena reducat ad monasterium in interiori foro, ut opinor, excusabitur à cooperatione, quanuis in exteriori præsumatur cooperari.

Negatiue dicimus cooperari illum, qui cum poscit impedire Apostatæ exitum, vel commemoratio- nem in sæculo, id facere negligit, necessarium autem est, ut in eo supponatur obligatio, alius non delinquet. Nam omisso non imputatur, nisi supposita obligatione, hæc autem obligatio duplex in præsentem esse potest, vna charitatis, alia officij, quæ ad iustitiam pertinet. Prior non sufficit ad propriam cooperationem, neq; ad incurrendam propriam malitiam apostasie, quia illud solum est peccatum contra charitatem, vel misericordiam. At verò posterior obligatio censetur sufficere ad positivam cooperationem, quia ille infert iniuriam religioni, non impediendo tale peccatum, & ideo illi imputatur nocumentum inde proueniens religioni, ac si positiue illud inferret, & ideo censetur moraliter cooperari. Et quanuis possit speculatiue controuerti, an ille propriè participet malitiam apostasie, quia non videtur in ea negligentia peccare contra votum, vel contra virtutem religionis, tamen & certum est peccare concurrente moraliter ad nocumentum religioni illatum, ac promiscue contra iustitiam, & probabilis est peccare contra virtutem religionis, quatenus illud nocumentum est rei sacræ, & contra personam sacræ, imò etiam dici potest contra votum, non quod habet Prælatus, v. g. negligens sic delinquens, sed quod habet subditus, & ipse tenetur ex iustitia illud custodire.

Alterà verò difficultas est, an huiusmodi cooperator teneatur ad aliud, quam ad restitutionem non quidem respectu Apostatæ, quia scienti, & volenti non fit iniuria; sed respectu religionis, quæ graue nocumentum patitur, dum priuatur personâ, in quam habet dominium, & ius, & consequenter obsequijs, vel vtilitatibus eius, cuius nocumentum huiusmodi cooperator causa est, & maximè si fuerit excitator & inductor. Vnde consequenter videtur teneri ad restitutionem. Quod non solum deducitur ex eo, quod iam professus est, sed inducente ad exitum eum, qui iam professus est, ne etiam de impediendo, vel consulente alicui, ne ingrediat, vel profiteatur religionem, affirmat Scotus in 4. d. 15. & ibi Maior q. 17. §. 2. Quia hic. Palud. q. 2. art. 2. & ibi Gabr. q. 17. art. 3. dub. 1. Richard. art. 9. q. 4. ad 8. D. Antoninus 2. p. tit. 11. c. 2. §. 1. Syluest. 3. q. 1. vbi dicit esse opinionem non solum Richardi, & Scoti, sed etiam S. Thomæ, solum tamen non adducit, nec existimo S. Thomam alicubi

alicubi hoc in particulari dixisse. Refert etiam in hanc sententiam Archidiaconum, Summam Angelicam, Rosellam, & alios. Ratio huius sententiae est, quia ille, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, ut ait regula iuris: qui autem infert damnum, tenetur illud restituere; ergo in presenti nascitur obligatio ad restitutionem respectu religionis propter damnum datum. De modo autem restitutionis dicitur in primis debere exhortari Apostatam, ut redeat, quod si obtinere non possit, alium querere debere, qui ingredi velit, & locum Apostatam supplere, quod si non inueniat ipsum teneat ingredi religionem, ut per seipsum reddat æquiualens religioni, cum non possit idem. Quod etiam sentit Adrianus in 4. quæst. 3. in fine, & quodlibet. 12. & Nauar. c. 12. n. 44. c. 17. n. & 11. 14.

V. Sed hæc sententia absolute probari non potest, & ideo distinguamus modum cooperationis, seu causalitatis, an fuerit per vim, vel fraudem, aut solum per inductionem, & preces; alij etiam distinguunt intentionem, an scilicet factum fuerit ad nocendum religioni, vel ob alias rationes humanas. Sed ad obligationem restitutionis parum refert intentio, & ideo distinctio illa necessaria non est. Dico ergo primo, qui religiosum apostatam facit, in nullo casu tenetur religionem ingredi, ut locum alterius suppleat. Quod intelligo etiam si vis, vel fraus interuenerit, & aliter reparari non possit damnum. ita tenet Maior supra, & Soto li. 4. de iustitia q. 6. art. 3. Nauar. c. 12. n. 44. Ledesin. 2. 4. q. 18. art. 2. dub. 1. Probatur primo, quia ingressus religionis est opus adeo difficile, & supererogationis, ut nemo sit cogendus ad restituendum, cum tanto onere. Secundo, quia si quis alienum seruum ad fugam incitauit, sicut teneatur illum restituere, non tamen tenetur se pro illo in seruitutem dare, ut illum restituat, etiam si aliter non possit, quia præceptum restituendi non obligat cum tanto detrimento. Tercio, qui occidit Religiosum, non tenetur ingredi religionem pro illo, ut videtur manifestum ex communi usu, & existimatione; ergo à fortiori, &c. Et hoc magis ex sequentibus constabit.

VI. Dico secundò, non tenetur quis querere alium, qui loco Apostatæ velit religionem ingredi, ita tenent Sor. & Ledesin. & potest probari applicando rationes factas, & præterea, quia ingressus religionis non debet fieri propter hunc finem, imò per se non fit propter commodum religionis, sed propter spirituale bonum ipsius Religiosi; ergo, nec iustitia per se obligat ad compensandam hoc modo fugam alterius. Et confirmatur, quia non esset prudens consilium inducere aliquem ad ingressum religionis principaliter ob eum finem, ut suppleat absentiam alterius. Dices, esto prius debeat considerari, an expediat ingressu, & an satis voluntarie id faciat, tamen si seruatis his circumstantijs potest quis suo consilio, vel alio auxilio iuuare illum ad ingressum, tenebitur id facere in recompensationem apostasie alterius. Respondeo optimè quidem faciendum, si id faciat, & ita esse consulendum, tamen in rigore ex vi restitutionis non teneri, quia nemo tenetur restituere de alienis bonis, etiam petendo consensum à domino. Nam si ego teneor restituere mille aureos, quos non habeo, non teneor petere ab alio, ut pro me restituat, ut alius se donet in seruum pro altero, quem fecit fugere, & sic de alijs, præsertim, quia hic alia specialis ratio intercedit, ut iam exponam.

VII. Dico ergo tertio, in dicto casu non tenetur quis aliquid restituere religioni pro sola carentia talis personæ, quando ipsammet restituere non potest. Dico, sola, ut excludam alia damna, vel carentiam

lucris, de quibus statim dicam. Probatur primò ratione generali, quia hoc damnum est ex his, seu in his bonis, quæ in eodem genere restitui non possunt, neque est obligatio compensandi illa in bonis inferioris ordinis. Declaratur exemplo de homicidio; nam qui patrem alicuius interficit, non tenetur præcisè pro vita, vel carentia patris, aut mariti aliquid in conscientia restituere, quia non est damnum ab homine reparabile, sed solum tenetur ad alia nocumenta, quæ inde sequuntur. Idem est in exemplo supra posito de interficiendo Religioso, item de abscindente manum alterius, &c. Secundo est hic specialis ratio, quia Religiosus non est ita sub dominio religionis, sicut seruus; nam, ut supra dictum est, seruus principaliter est propter utilitatem domini; Religiosus autem non ita est in religione propter eius utilitatem, præsertim temporalem, sed propter suammet spirituales perfectionem, & ideo carentia Religiosi præcisè spectata non est proprium nocumentum religionis, quod ab homine restituendum sit, nam præscindendo emolumenta temporalia, quæ ex tali persona possunt provenire religioni, sola eius presentia, & societas, non potest reputari damnum factum religioni in proprijs bonis, ex quo obligatio restituendi nascitur, sed est veluti damnum proveniens vni amico ex absentia alterius. Quod si inde cessat religioni aliquod spirituale commodum, etiam illud est ab homine irreparabile, neque cadit sub humanam restitutionem, nisi fortasse modo statim explicando.

VIII. Dico quarto, si quis per vim, vel fraudem Religiosum professum religioni eripiat, tenetur inprimis cessare à vi, vel deceptionem auferre, ut Religiosus religioni se restituat. Si autem hic effectus non sequatur, non tenetur ad aliam restitutionem ratione personæ; si tamen monasterium amisit aliqua temporalia lucra propter absentiam Religiosi, tenebitur illa restituere monasterio. Probo singula, nam in primis violentia est contra iustitiam, ergo si illa durat, durat etiam peccatum contra iustitiam; ergo sicut est obligatio cessandi à peccato, ita etiam est obligatio cessandi ab huiusmodi vi. Vnde si coactio semel facta est, & Religiosus postquam est per vim extractus, sua libertate omnino relinquitur, cessat consequenter hæc obligatio. Quæritur autem potest, an teneatur ille qui per vim extraxit Religiosum per similem vim eum ad monasterium reducere, videtur enim teneri, quia non debet esse aliquis minus efficax in restituendo, quam in auferendo. Nihilominus dicendum est non teneri, imò nec propria auctoritate posse id facere, quia nemo potest priuata auctoritate personæ liberæ vim inferre: Religiosus autem est liber, ut possit redire, & non redire; ergo non potest cogi ab aliquo priuata auctoritate. Confirmatur, quia si sua voluntate exisset, non posset ab alio cogi ad reditum, ergo licet fuerit ereptus per vim, si postea sua voluntate vult extra manere non potest cogi, ut redeat. Patet consequentia, quia prior iniuria non dedit eripienti potestatem, aut iurisdictionem ad talem actum. Dices saltem posse illam vim & coactionem inferre auctoritate ipsius religionis, illa scilicet perente, aut consentiente, ut illum ad se per vim reducat; ergo tunc tenebitur id facere si valeat. Respondeo, difficile est tantam obligationem imponere, quia illud munus est valde odiosum, & periculosum, & quodammodo vile, quando non fit per propriam iurisdictionem, sed tanquam à ministro alterius, & ideo licet tunc possit licet fieri, & consulendum sit quando sine incommodo potest, non existimo tamen pertinere ad obligationem restitutionis, quia est medium valde remotum, ac violentum, magisque pertinet ad punitionem delicti, vel ad remedium

R dium

dum ipsiusmet Religiosi, quam ad restitutionem, quæ religioni fiat: nam huiusmodi coacta reductio potius solet esse onerosa Religioni.

IX. Secunda pars de fraude communis est in omni materia, præsertim morali, vel pertinente ad salutem animæ, in qua vnus ab alio decipitur; tenetur enim ille ad restitutionem faciendam, non minus in nocumento spirituali quam in corporalibus, vt rectè docuit Caiet. in summa c. 7. verb. *Restitutio*, & omnes Auctores citati. Et ratio est, quia illud est graue nocumentum, & fit alteri contra eius voluntatem, quia ipsamet deceptio causat inuoluntariū; ergo est actio iniuriosa, quæ de se parit restitutionem. Prima autem restitutio in hoc damno est deceptionem auferre, planè confitendo, & admonendo personam, quod à se decepta fuerit, vel quod suum consilium fuerit erroneum. Vnde talis obligatio (sicut & præcedens) tam est respectu ipsius Religiosi, quam respectu religionis; illius, quia ei immediate est facta iniuria, & nocumentum illarum; ipsa enim deceptio ipsius Religiosi decepti magnum damnum est: huius verò, quia etiam ipsa religio, per illud medium passa est iniuriam.

X. Ex quo vltius inferitur, teneri huiusmodi deceptorem respectu ipsius Religiosi, ad restituendum ei omnia damna, quæ ob eam causam passus est, & inuoluntariè patitur, etiam postquam deceptio sublata est. Hæc illatio potest intelligi, vel de spiritualibus damnis, vel de temporalibus. De prioribus non est ita certa quoad obligationem iustitiæ, quia talia nocumenta, nec sequuntur ex absoluta necessitate extrinseca sine proprio consensu, & voluntate ipsius hominis, nec reparari possunt, aut compensari per aliquid, quod ab homine restitui possit. Dices saltem posse procurari per aliquam mediam, vt sunt orationes, exhortationes, consilia, &c. Tenebitur ergo ille qui decepit, vel vim intulit, non solum vim, & tenebras auferre, sed etiam orare pro alio, vel exhortari illum, ac denique quod in se est facere, vt ad pristinum statum spirituales redeat. Item inter spiritualia bona computari potest ipsemet quietus & pacificus status Religiosus, à quo alterum deturbauit; & sic etiam tenetur facere, quod in se est, vt restituatur ad illum statum, vel ex parte religionis excusando illum, & procurando, vt admittatur ad eandem vitam sicut antea erat.

XI. Respondetur ad priorem partem generalem esse questionem, scilicet an qui alium ad peccandum induxit, ad illa omnia damna postea fortasse secuta teneatur ex iustitiâ; & quauis multi auctores in n. 4. citati ita censeant; verior tamen sententia est non teneri ex iustitiâ, sed ex charitate obligari posse, & fortasse speciali titulo ratione prioris nocumenti, vel strictiori obligatione secundum ordinem charitatis, quod tenent Sylu. Sor. & Ledes. supra, & Corduba in summa. q. 172. & Nau. c. 14. n. 45. & in c. 10. de poenit. d. 1. & ratio est, quia sicut iniuria solum est in dano, quod iniurto infertur; ita restitutio ex iustitiâ obligatione solum est, vsque ad tollendū damnum, quod alter patitur iniuriæ: nam cætera, quæ pendent ex arbitrio eius, ab eo fieri possunt, eo ipso, quod vis vel deceptio tollitur; ideoque non est necesse, vt ab alio procurentur. Imò eo ipso, quod ipse liber, & instructus de veritate non vult redire, & virtute remittit priorem iniuriam, & incipit sibi esse auctor sui nocumenti. Ad alteram verò partem responderetur admittendo omnia, quantum ad ea, quæ non pendent ex arbitrio ipsius Apostatæ, sed ex parte religionis, quod ex sequenti puncto magis patebit, nam illa restitutio directæ magis pertinet ad temporalia nocumenta, licet per quandam relationem dicantur spiritualia, quatenus possunt spiritualia bona impedire.

De posterioribus ergo, seu temporalibus bonis obligatio est manifesta ex consensu omnium Doctorum, quos citauimus, & ex contrario fundamento, quia nocumenta his bonis contraria inferuntur iniurto, & ad ea tollenda ac reparanda non sufficit, auferre vim, vel deceptionem; ergo manet obligatio restituendi illa. Huiusmodi est, v. g. infamia, quæ fortasse incurrit talis Religiosus: nam tenetur alter, vel omnino illam auferre, si potest, demonstrando illum non voluntate sua, sed per vim fuisse à claustro eductum, vel certè minuere dicendo illum fuisse deceptum, &c. Aliud damnum est amissio honoris, & sui gradus in religione sua, & quædam inhabilitas, quæ inde relinquatur ad honores, vel ministeria religionis. Tenetur ergo huiusmodi malefactor procurare, vt hæc omnia incommoda vel nulla, vel minima sint. Pro his autem, quæ evitare non potuerit, aliam satisfactionem facere non tenetur, quia non potest, neque illa talia sunt, vt in bonis alterius ordinis restitui ex iustitiâ debeant. Aliud damnum erit, si Religiosus ob eam causam fecit temporales sumptus, quorum est debitor, vel si amisit, v. g. libros, aut alias res similes, tenebitur deceptor omnia huiusmodi refarcire. Denique maximum nocumentum est, si religio nolit illum recipere, sed à se illum expellat, tunc autem tenebitur deceptor illum alere, & de temporalibus providere, saltem donec habeat vnde commodè sustentari possit, quia per grauem iniuriam & fraudem priuauit illum etiam hoc temporali comodo, quod est maxime aduertendum pro his Religiosis Societatis, qui tantum per vota simplicia incorporati sunt, ad quos expellendos maiorem libertatem habet religio, & pro illis tota hæc doctrina communis est.

Atque ex his facile intelligitur, & probatur reliqua pars quartæ assertionis: nam si deceptor errorem abstulit, vel contrarium consilium dedit, & aliter redire nolit, non potest aliter personam ipsam restituere religioni, & ideo præcisè ex hoc capite ad nihil amplius tenetur, iuxta dicta in tribus primis assertionibus. Si autem persona illa erat utilis religioni in temporalibus, quibus religio ob eam causam priuata est, tenebitur, qui causam dedit per vim vel deceptionem, ad restituendum, quia per manifestam iniuriam fuit causa illius nocumenti, seu carentiæ lucris certi, quod perinde reputatur, sicut qui per vim vel deceptionem impedit pauperem ne certam elemosinam obtineat; ergo similiter in præsentem. Hoc autem intelligendum est quod vis infertur ipsi Religioso, nam si soli religioni inferatur fortasse aliud dicendum est, vt statim dicam. Est etiam hoc intelligendum de nocumento, quod passa est religio eo tempore, quo Religiosus per vim, vel fraudem, extra illam derentus est. Nam de illo tempore efficaciter procedit ratio facta, at verò si ablata vi aut errore, & Religioso volente redire religio nolit illum acceptare, ex tunc cessat obligatio restituendi religioni lucra, quibus deinceps priuatur, quia iam illis non priuatur in vita. An verò idem dicendum sit, si Religiosus ipse admonitus, & suæ libertati relictus nolit redire, patebit ex sequenti assertionem.

Dico ergo quintò, qui sine vi & fraude inducit Religiosum ad apostasiam, nihil illi postea restituendum tenetur, nec religioni, ex iustitiâ ita sententiatur. Nauarr. Et ratio prioris partis est, quia illa iniuriæ respectu Religiosi non est actio contra iustitiâ, sed contra charitatem tantum, ex huiusmodi autem culpa non nascitur obligatio restituendi, vt supponimus cum D. Thom. secunda secundæ, quæstione 62. & communi sententia; ergo. Maior patet ex verbis assertionis, nam sub vi includimus omnem actionem iniuriosam, per quam minus

gravis, vel alicuius momenti incuratur; sub deceptione verò omnes falsas promissiones, vel consilia erronea, his autem seclusis, scienti, & volenti non fit iniuria. Respectu verò religionis non habet locum hæc ratio, quia illa reuera iniuria fit, quia inducere alium ad faciendam iniuriam iniuria est, ipsamet autem actio apostatandi iniuria est religionis; ergo inductio ad illam non fit sine iniuria religionis.

XV. Nihilominus probatur assertio; nam ex illa iniuria duo damna oriuntur, vel oriri possunt, quæ postulant recompensationem: vnum est separatio illius personæ, quæ est quasi abscissio vnius membri; aliud est privatio utilitatum, seu emolumentorum temporalium, quæ talis persona possit afferre suo monasterio. Primum ex his nocumentis tale est, vt non possit restitui nisi ab ipsomet Religioso, qui voluitariè redire debet, & ideo alter qui illum induxit excusatur propter impotentiam, nec tenetur reddere æquiualens, vt supra n. 7. probauimus. Vnde ad summum posset obligari ad inducendum rationibus Apostatam, vel rogando vt redeat, & securus erit ita facere, & fortè frequenter erit necessarium, vel ad retractandum prauum consilium, vel ad relinquendum alium in plena libertate sua, ne fortè existimet eum, qui se induxit, adhuc permanere in sententia, & voluntate sua, & ideo non audeat ipse mutare etiam consilium. Per se autem loquendo solum tenetur ad tollendam omnino priorem inductionem, & vt ita dicam, omne semen eius; nam eo ipso alter manet liber ad reditum, & cum aliàs ad illum sit obligatus, ipsamet obligatione sua satis mouetur, & conscientia impellitur vt redeat, & ideo in rigore iustitiæ non videtur alter teneri ad aliam inductionem, iuxta generalem etiam doctrinam supra tactam de præbente scandalum, vel inducente ad malum.

XVI. Aliud nocumentum de cessatione lucris non censetur esse propria iniuria religionis, & ideo ex illa non nascitur obligatio ad restitutionem. Antecedens declaratur, & probatur, quia Religiosus non tenetur ex iustitia lucrari aliquid religioni, sed solum obligari potest ex charitate, vel obedientia; quauis enim dicatur esse sub dominio religionis, non tamen eo modo, quo seruus. Nam seruus est ad vilitatem domini, sicut equus, & ideo ex iustitia tenetur esse utilis domino in temporalibus commodis, ac proinde qui seruum inducit ad fugam, tenetur domino restituere lucrum cessans. leg. 1. ff. de seruo corrupto, & leg. qui seruo ff. de furtis. & sumitur ex cap. si seruus. 54. d. Religiosus autem non est propter vtilitatem, præsertim temporalem monasterij, & ideo non tenetur ex iustitia ad lucrandum illi; ergo nec monasterium habet ius iustitiæ ad talia lucra, nisi supposita voluntate, & operibus ipsius Religiosi. Nam si lucratur, religioni lucratur; si tamen lucrari nolit, non facit iniuriam religioni contra iustitiam commutatiuam; ergo qui illum inducit ad non lucrandum ex hoc capite non peccat contra iustitiam commutatiuam, nec tenetur restituere, sicut qui inducit testatorem sine vi, aut fraude, vt legatum, vel hæreditatem non relinquat Petro, non peccat contra iustitiam, nec tenetur restituere, solum quia alter non tenebatur ex iustitia dare, & consequenter Petrus non habebat ius iustitiæ ad talem rem. ergo ita est in præsentis nam qui inducit alterum ad apostasiam, mediare inducit eum vt nolit lucrari monasterio, & hoc secundum non est iniustitia; ergo ex illa inductione, vt cadit in hanc partem, non oritur obligatio restituendi. Et confirmatur, nam ipsomet Religiosus Apostata non tenetur ex iustitia restituere monasterio emolumenta, quibus caruit propter absentiam eius; ergo neque inductor tenebitur, quia lo-

Franc. Suar. de statu relig. Tom. I. V.

lum redundare posset in hunc obligatio ex læsione alterius. Dicunt aliqui Religiosum etiam per se teneri, sed excusari, quia non potest, & ideo redundare obligationem in alium. Sed certè illud prius, nec fundari potest, nec verisimile est, aliàs Religiosus doctus, qui nollit, verbi gratia, legere Cathedralam, ex qua monasterio prouenirent copiosi redditus, teneretur per se de iustitia commutatiua ad restituendos illos, ita si fiat Episcopus, vel alia quacunque via, possit restituere, obligetur id facere, quod incredibile est, & iniustum, & præter intentionem primariam status religiosi, qui non ordinatur ad emolumentum temporale, sicut status serui.

Sed obijciunt contra hanc assertionis partem; nam interdum oritur obligatio restituendi carentiam lucris dependentis ex voluntate alterius sine debito iustitiæ, vt qui detinet pauperem ne petat elemosynam, tenetur illam restituere, quauis elemosyna non deberetur ex iustitia, sed liberaliter esset conferenda. Item, quia aliàs etiam si quis extraheret Religiosum à religione per vim, vel fraudem, non teneretur ea lucra religioni reddere, quia etiam tunc religio non habebat ius iustitiæ ad illa. Ad priorem partem responderetur, non esse similem rationem, quia pauper habet proprium ius, ad actum petendi elemosynam, quo actu iniuste priuatur per violentam detentionem, aut deceptionem; ille autem actus tanti æstimabilis est, quantum est commodum, quod cum morali certitudine ex illo reportari solet, & ideo tunc non obstat, quod lucrum pendeat ex voluntate alterius, quia de voluntate illa moraliter constat: si autem contingeret mutari voluntatem eorum, qui daturi sunt elemosynam, & hæc etiam mutatio certò cognita esset, cessaret etiam obligatio restituendi illud emolumentum. Ita est autem in præsentis, nam mutatur voluntas ipsius Religiosi, sine qua non habet monasterium ius iustitiæ ad illud lucrum, & ideo cessat obligatio restituendi illud. Et hinc patet responsio ad alteram partem; nam est etiam ratio dissimilis, quia quando Religioso infertur vis, vel fraus, tunc non deest eius voluntas ad obsequia & lucra religionis, & ideo iniuria, quæ fit religioni, priuando eam tali persona, æstimatur etiam secundum lucra, & emolumenta, quæ ex tali persona illi prouenirent, quia ille nunquam censetur mutasse voluntatem, quia vis, & fraus tollit voluntarium: quando autem Religiosus solum inducitur, ipse mutat voluntatem suam, & per illam definit esse utilis religioni, quoad illa lucra temporalia; ideoque carentia talis personæ iam non æstimatur per respectum ad illa lucra, quia ipsamet persona non habet voluntatem acquirendi illa, & aliunde, non habere illam voluntatem, non est simpliciter contra iustitiam respectu religionis, vt declaratum est.

Dices; ergo etiam si Religiosus extrahatur per vim, factam religioni, & non Religioso, non sequeretur obligatio ad restituendum, quod videtur contra dicta in præcedenti assertionem num. 8. Explicatur sequela. Si Religiosus habeat voluntatem fugiendi, & religio ei resistat, eumque diligenter custodiat, tunc potest tertia persona inferendo vim religioni, & non Religioso, illum eripere. Probatur ergo tunc sequela, quia ille Religiosus non habet voluntatem lucrandi tunc aliquid religioni; ergo damnum illatum religioni priuando illam per vim tali personæ non est æstimandum ex quantitate lucris quo priuatur religio, quia illud lucrum futurum erat voluntarium, & voluntas deest. Sicut si illa persona esset impotens ad lucrandum, nulla æstimatio ex lucro fieret: perinde autem reputatur esse nolentem, ac esse impotentem. Respondeo, consequen-

XVII. Obijciunt bi. membris contra probata in n. præced.

XVIII.

R 2 sequen-

sequenter loquendo argumentum conuincere, & ita concedendam esse sequelam; nec consequens est contra dicta, quia loquuti sumus de deceptione ipsius Religiosi, & similiter de vi ipsi illata, vel per absolutam coactionem, vel saltem per grauem metum, quæ suo modo impedit voluntarium.

XIX.

Sed adhuc superest scrupulus, quia obligatio restituendi principaliter oritur ex damno re ipsa illato, vel lucro cum effectu impedito, per actionem iniuriolosam. At verò in præsentī casu, si Religiosus maneret in monasterio, moraliter loquendo, vel amore religionis, vel timore poenæ, cum effectu lucraretur religioni tantam quantitatem, vel operas tantæ æstimationis in eius obsequium, vel utilitatem impenderet; ergo, qui infert religioni dictam vim, re ipsa priuat illam tali emolumento per actionem iniuriolosam, ergo re ipsa tenetur illud restituere. Et ideo etiam non videtur satisfacere prior responso, de mutatione voluntatis, tum quia indecens est causa illius mutationis, non sine iniuria religionis, nam ipsa inductio iniuriola est illi, tum etiam, quia hæc æstimatio non debet fieri tantum secundum præsentem voluntatem ipsius Religiosi, sed multo magis secundum effectum, qui in re futurus esset, si vis illa vel iniuria non fieret religioni. Confirmatur exemplo, nam si quis de manibus iudicis eriperet reum, vel debitorem desiderantem fugere, teneretur ex iustitia satisfacere, vel iudici lucrum, quod reuera esset recuperaturus, si ob eam causam illud amitteret.

XX.

Respondeo rationem factam esse valde probabilem, & reddere rem dubiam ac consideratione dignam. Nihilominus respondeo restitutionem non semper esse faciendam secundum effectum in futuro præsumptum, seu qui creditur futurus, si talis actio, vel mutatio non fieret, nisi in præsentī habeat quis ius iustitiæ ad illum effectum, & ad causas à quib. pendet, quatenus cadunt sub humanam potestatem, alioqui effectus est merè contingens, & extra dominium alterius, & ideo carentia illius non censetur damnum ab altero illatum, quod restituendum sit. v. g. Si Petrus per iniustitiam cogatur esse absens a domo, vel ciuitate sua, & ea occasione contingat non eligi ad officium, vel non consequi aliud commodum, pendens omnino ex voluntate alterius, non tenetur qui vim intulit totam hanc carentiam lucris restituere, quia est res valde extrinseca; ita ergo est in præsentī. Neque est simile de iudice, quia ille habet proprium ius iustitiæ ad poenam media condemnatione, quæ iam erant in potestate, & voluntate eius. Et simile est de creditore, nam habet ius iustitiæ ad rem sibi debitam, quod ostendimus non ita esse in religione respectu lucris, vel operis quo comparandum est. Effert autem exemplum magis simile, si aliquis esset debitor non ex iniustitia, sed ex aliquo voto, & ab alio persuaderetur ne impleat votum; nam licet grauitus peccaret inductor, non tamen teneretur ad restitutionem, quia debitum non erat ex iustitia. Idemque esset si per vim illatam tali creditori pararetur via alteri habenti votum ad fugiendum, & non soluendum. Est item simile si quis Religiosus in monasterio manentem induceret, vt non obediat Prælati præcipienti, vt legat, vel aliud simile faciat, vnde monasterio lucrum reportaret, nam licet moraliter constet cum effectu ita fuisse futurum, si ipse non induceret, non tenebitur ad restitutionem. Idemque erit si per vim, vel metum cogat Prælatum, ne vim inferat subdito nolenti legere, aut laborare. Non potest tamen negari quin ratione huius violentiæ teneatur ad aliquam satisfactionem arbitrio boni viri, vt dicit Soto; non tamen ad cessationem lucris, si aliud damnum in pro-

prijs bonis non intercessit, hoc enim semper restituendum est.

Confectaria ex hæcenus dictis.

Ex dictis sequitur à fortiori, quid dicendum sit de illo, qui impedit alterum, ne in religionem ingreditur, vel ipsi, vel religioni, & potest esse sermo vt in num. 4. proponebatur, vel de solo ingressu per professionem, vt cum quis impedit iam Novitium ne profiteatur, vel de primo ingressu, vt cum quis impedit secularem ne habitum religionis assumat. Et de utroque dicendum est, si inductio sit sine vi, & fraude, per solas preces, & alia humana motiua, nullam inde oriri obligationem restituendi respectu vtriusque partis. Probatur, quia neutrius respectu illa actio est contra iustitiam. Imo si consideretur præcisè vt est aliquo modo in damnum religionis, nec peccatum mortale ex genere suo esse videtur, quia religio non habet ius in tali, vel ad talem personam; ergo peccatum illud respectu religionis non est contra iustitiam; ergo non habet ex obiecto grauem malitiam, quia nulla apparet alia virtus cui grauitus repugnet. maxime enim charitati repugnaret, inde autem grauem malitiam non habet, per se loquendo, quia religio non est in graui necessitate, vt ob eam causam sit mortale peccatum impedire illi bonum illud, seu commodum talis personæ; sicut non est peccatum mortale impedire ne aliquis infirmatur hæres, quando id fit sine vi, & fraude, & sine formali odio. Et ita etiam hic limitari solet hæc pars, quæ communis est, dummodo hoc non fiat ex intentione damnificandi religionem, quæ limitatio vera est, quoad peccatum mortale. Nam illa intentio includit odium grauitus repugnans charitati, non tamen est necessaria illa limitatio in ordine ad restitutionem, quia etiam illa intentio non est contra iustitiam, neque actio ab illa procedens ob illam causam iniuriola sit.

At verò respectu ipsius personæ, quæ tanto bono impeditur, videtur esse actio illa peccatum mortale ex genere suo, non tantum ratione intentionis, vt si fiat ex odio, & inuidia spiritualis profectus fratris (quod est manifestum) sed etiam ex ipsa materia, quia est illud genus quoddam grauis scandalum. Nam scandalum non tantum est inducere proximum ad malum, sed etiam auertere illum à bono, vel meliori, præsertim quando illud iam inchoauerat, vel in proposito habebat. Vel si quis nolit hoc vocare propriè scandalum, (nein voce hæreamus) certe est quoddam opus inferens graue nocumentum proximo; quod licet non sit contra iustitiam, quia non fit inuito, est tamen contra charitatem inducere hominem in eam voluntatem, quæ talis nocumenti causa est. Et confirmatur, nam inducere aliquem prauis consilijs, & precibus vt dilapidet bona sua, graue peccatum est contra charitatem, quia est causa damni notabilis contra eandem virtutem.

Nihilominus aliqui censent hoc non esse peccatum mortale ex genere suo, nisi ex aliqua praua intentione illam accipiat, quia non tenetur quis magis diligere proximum in spiritualibus, quam seipsum; sed non peccat quis grauitus nolens ingredi religionem, vel mutando propositum ingrediendi, & consequenter se priuando omnibus bonis, quæ status ille secum affert; ergo nec etiam peccabit grauitus eodem modo se gerens circa proximum, prout potest sine iniuria, scilicet inducendo voluntatem eius. Confirmatur, nam obiectum illius inductionis, scilicet, vt proximus nolit ingredi religionem, non est intrinsecè malum, ergo neque actus inducendi, ex vi obiecti est ali-

quod peccatum, nedum mortale: cuius signum etiam est; quia ex iusta causa potest esse actus bonus, ut est per se notum; ergo ex causa seu motiuo, propter quod sit, sumenda est ratio, & grauitas talis culpa; ergo nisi fiat ex mortali intentione, non erit peccatum mortale. Non ergo peccabit mortaliter parens retrahens filium à religionis ingressu, solum ut habeat heredem. Nec amicus retrahens amicum, cuius conuersatione & familiaritate, sine Dei offensione gaudet, neque Dominus retrahens seruum propter suam utilitatem temporalem, quia in his casibus, & similibus, non est malitia mortalis, sed vel nulla est, vel ad summum erit venialis, si delectatio aliqua humana, & indifferens, vel temporalis utilitas propter se disingatur: ergo absolute dicendum videtur hoc non esse peccatum mortale, nisi, vel ratione intentionis, aut, vel nisi aliquis modus moralis violentie adiungatur, ut est in parente timor reuerentialis, aut nimis importuna preces, vel etiam promissiones vanæ, quæ vix possunt à deceptione excusare. videatur Nauarr. li. 2. de relictis. c. 2. n. 15.

XXIV. Secundò infero ex dictis, eum qui per vim vel dolum ingressum, vel professionem religionis impedit, peccare mortaliter, & teneri ex iustitia ad tollendam vim, & ignorantiam, seu errorem, non tamen teneri ad ampliorem restitutionem faciendam, aut personæ, aut religioni. Prima pars clara est, quia actio illa non solum est contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, saltem respectu personæ, cui vis infertur, vel quæ decipitur: respectu autem religionis erit etiam actio iniuriola, si coactio fiat Prælato, ne talem personam recipiat, aut si per dolum & deceptionem Prælati idem fiat; an verò vis facta volenti esse Religiosus, sit etiam iniuria religionis, & de conuerso, dubitari potest, quia tunc sunt quasi personæ minus distinctæ. Nihilominus affirmatiuè respondendum est, quia vnusquisque habet ius, ut per vim & fraudem cuiusvis factam, nemo impediatur, ne sibi beneficium conferatur: ut si quis per violentiam impediatur diuitem, ne faciat elemosinam pauperi, non solum diuiti, sed etiam pauperi iniuria facit; ita ergo est in presenti. Quando enim Prælati per timorem grauem cogitur, ne aliquem admittat, huic fit grauis iniuria, quia per iniqua media & iniusta, iniustus priuatur magno bono. Et de conuerso, cum vis infertur personæ, iniuria fit religioni, quia impeditur progressus, & augmentum eius. Item indirectè priuatur vnusquisque sua libertate per violentiam alteri factam, quod in quocunque humano contractu iniustum est. Atque idem est de deceptione, in qua solet peculiaris iniuria interuenire, quia solet decipi vna pars infamando aliam, quæ est noua & directa iniuria. Et hinc probata relinquitur secunda pars, nam iustitia obligat ad cessandum ab iniuria, & ad tollendum iniustum impedimentum, ut supra satis dictum est.

XXV. Tertia verò pars, quæ nunc est communior, ut patet ex Soto, Ledesma, & alijs recentioribus probanda est à fortiori ex superioribus dictis. Nam damnum spirituale, quod ibi considerari potest, non potest, ut sic dicam, in se & efficaciter restitui, & quoad præteritum tempus, est quasi irreparabile; quoad futurum verò satis reparatur tollendo omnem impedimentum; & quantum possint dari alia auxilia monendi, precandi, intercedendi, &c. illa, vel sunt ad melius esse, vel ad summum ad charitatem pertinent, non ad iustitiam. Damnum verò temporale ex parte Religionis non consideratur ob rationem supra factam, quæ hic maiorem vim habet, quia religio non dum habet ius in talem personam; ex parte verò futuri Religiosi posset magis considerari, quia forte priuatur temporali sub-

Franc. Suar. de statu relig. Tom. IV.

dio, &c. Tamen, quia illud est valde accidentarium, & remotum, & quia regulariter plus in hoc genere relinquitur per ingressum religionis, ideo etiam hæc obligatio moraliter non æstimatur, præsertim, quia quoad tempus futurum satis rearscietur illud damnum, si quis ablato impedimento religionem ingrediatur, quod in eius est potestate: incommodum autem præteritum, quatenus temporale est, moraliter quasi nihil æstimatur. Possunt quidem excogitari circumstantiæ, quæ reddant hoc damnum æstimabile, & dignum temporalis recompensationis: sed hoc adeò est rarum, ut non impediatur generalis regulam, & tunc arbitrio prudentis relinquendum est.

XXVI. Tertiò inferitur ex dictis, eos qui cooperantur Religioso volenti apostatate, adiuvando, recipiendo, &c. licet grauius peccent pro ratione cooperationis, non teneri ad aliquam restitutionem. Propter quod, quia non tenentur Religiosi, quia respectu illius peccatum illud non est iniustitia, sed sacrilegium. Nec tenentur religioni, propter fundamenta superius adducta; si enim is, qui inducit, non tenetur, multo minus obligabitur, qui solum adiuvat. Atque hæc sunt, quæ ex iure naturæ consequuntur; iure autem Ecclesiastico (ut 3. parti tituli satisfaciamus) additum est, ut hæc personæ excommunicationem ipso facto incurrant, ut constat ex priuilegijs concessis Mendicantibus ab Innocentio I. V. & Leone X. & Iulio II. in lib. Monument. Ordin. concessione 554. & 651. & 452. & in compendio priuilegijs Mendicantium verb. *Apostata* §. 3. & in Compendio Societatis verb. *Apostata* §. 3. & 4. vbi notatur hanc excommunicationem esse reueruatam Pontifici. Solumque indiget hæc censura declaratione, quoad receptatores, quam trademus infra à cap. 8. tractando de transitu ab vna religione ad aliam.

C A P V T IV.

An Religiosus professus iuste possit à religione expelli.

R Atio dubitandi est, quia professio est contractus reciprocos inter Religiosum, & religionem, ut sæpè dictum est: ergo debet esse æqualis ex vtraque parte; sed Religiosus ipse ob nullam causam potest iniusta religione illam deserere, vel ad seculum redire, etiam quoad habitationem & vitam à religionis communitate segregatam: ergo nec è contrario potest religio ipsum Religiosum iniustum à se expellere. Atque ita sentit Cardinalis in Clement. 1. §. *Quia verò* de stat. monach. Monachum incarcerari, & alijs modis puniri, non tamen posse expelli. Quod videtur posse confirmari ex c. vlt. de Regular. vbi Pontifex præcipit omnes eiectiones inquiri, & ad monasterium, si ordo religiosus id patitur, vel ad habitationem aliquam monasterio coniunctam reuocari, ut ibi penitentiam agant: ergo saltem post illud ius non licet talis eiectione. Alij ita moderantur hanc partem, ut dicant Religiosum, quantumcunque incorrigibilem, expelli non posse, si permanere vult, atque adeò nisi ipse consentiat. Ita sentit Syluester, tribuens D. Thomæ, verb. *Religio* 6. §. 17. Armilla verb. *Religio* §. vltimo.

Nihilominus res certa est, posse licitè Religiosum à religione expelli iusta de causa. Probatur primò ex iure communi, cap. cum ad monasterium, de *hæretico excommunicato*, & communis. Post regularem monitionem præmissam, dicitur, *De monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius nisi penitentem secundum monasticam disciplinam*. Exponet fortasse aliquis, sibi non dici, ut expellatur à religione, sed à monasterio, timendum quasi relegendo illum in a-

R 3 liud,